


Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Соціологічний факультет
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана соціологічного
факультету

 В'ячеслав НІКУЛІН

28 червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕСТОВІ МЕТОДИКИ В СОЦІОЛОГІЇ»
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень вищої освіти
галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – Соціологія
освітня програма «Соціальні технології»
спеціалізація _____
вид дисципліни за вибором
факультет соціологічний

2024/2025 навчальний рік

Тестові методики в соціології
«Соціальні технології»

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

26 червня 2024 року, протокол № 9

Розробник:

Ніколаєвська Алла Михайлівна, доцент, кандидат соціологічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри соціології соціологічного факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 12 червня 2024 року

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Соціальні технології»

Гарант освітньої програми
«Соціальні технології»

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 8 від 24 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Тестові методики в соціології» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальні технології» підготовки магістрів спеціальності 054 Соціологія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета викладання** навчальної дисципліни - знайомство майбутніх соціологів з традиціями використання тестових методик в соціології на Заході та на пострадянському просторі, з особливостями їх адаптації та модифікації до вимог та принципів проведення соціологічного дослідження, з принципами створення соціологічних тестів.

1.2. **Основні завдання** вивчення навчальної дисципліни:

- формування навичок роботи з тестовими методиками (тестування, обробка та аналіз отриманих результатів);
- опанування технікою адаптації психологічних проєктивних методик до завдань конкретного соціологічного дослідження;
- ознайомлення з принципами конструювання соціологічного тесту.

1.3. **Кількість кредитів** – 4/4

1.4. **Загальна кількість годин** – 120/120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	2-й
Семестр	
2-й	3-й
Лекції	
12 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
27 год.	2 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
81 год.	112 год.
у тому числі індивідуальні завдання	
Контрольні роботи (2)	Контрольні роботи (2)

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 05.01.2021 № 14), студенти повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 12. Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел

Фахові компетентності:

СК 03. Здатність проєктувати і виконувати соціологічні дослідження, розробляти й обґрунтовувати їхню методологію

СК 04. Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень

СК 11. Здатність проаналізувати, представити та проінтерпретувати числові й нечислові соціальні дані

Програмні результати навчання:

ПР 01. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології

ПР 04. Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач

ПР 05. Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.

ПР 09. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері соціології, аналізувати результати, обгрунтовувати висновки

2. Тематичний план навчальної дисципліни «Тестові методики в соціології»

Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень

Тема 1. Історія психодіагностики

Наукові джерела виникнення психодіагностики. Асоціативний експеримент Г. Еббінгауза. Тести Дж. Кеттела і розвиток тестології в Америці. Біне-Стенфордська шкала та її модифікації. Розробки Г. І. Россолімо. Використання тестів профпридатності та проведення профорієнтації.

Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів

Проблеми визначення тестів, критерії та вимоги віднесення психологічних методик до класу тестових. Підходи до класифікації тестових методик.

Поняття "діагностичної спроможності" тестів. Стандартизованість тесту як міра однаковості процедури проведення та оцінки результатів тестування, основні складові стандартизованості. Надійність тесту як постійність, сталість результатів, що отримуються за допомогою даної методики; шляхи встановлення надійності тесту; коефіцієнти надійності тестових методик. Валідність тесту як точність вимірювання якості, що досліджується, основні типи валідності тестових методик: змістовна, критеріальна, понятійна, засоби встановлення валідності. Адаптованість тесту як пристосованість матеріалу методики до певних соціокультурних умов, рівня розвитку конкретних соціальних груп і спільнот.

Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод.

Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників.

Стандартизованість, надійність, валідність та адаптованість особистісних питальників. Недоліки особистісних питальників та засоби їх компенсації (шкали брехні, шкали соціальної бажаності тощо).

Диспозиціональні теорії як теоретична основа створення особистісних питальників. Особистісний питальник Г. Айзенка (EPQ) і тест PEN як засоби діагностики основних типів особистості. Шкала брехні особистісного питальника Г. Айзенка.

Міннесотський багатоаспектний особистісний питальник (MMPI): історія створення та діагностичні можливості. Клінічні шкали MMPI. Профілі MMPI та прийоми їх оцінки. Контрольні шкали MMPI.

Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик

Стандартизованість, надійність, валідність та адаптованість проєктивних методик. Основні проблеми, пов'язані з використанням проєктивних методик. Специфіка проєктивних методик: багатозначність, невизначеність стимульного матеріалу; відсутність обмежень у виборі відповідей; відсутність оцінки відповідей як "правильних" чи "помилкових"; прихований характер мети тестування. Класифікація проєктивних методик (методики структурування, конструювання, інтерпретації, доповнення, катарсису, методики дослідження експресії та імпресії).

Методики на завершення. Метод незакінчених речень (МНР) (SCT) та його модифікації. Недоліки SCT: стереотипність та поверховість відповідей, неприхованість мети.

Тест Розенцвейга (тест вивчення реакції на фрустрацію - Picture Frustration Study, PF-Study). Пізнавальні можливості тесту.

Тематичний апперцептивний тест (ТАТ). Пізнавальні можливості тесту. Модифікації та різновиди апперцептивної методики, особливості застосування.

Малюнкові методики як різновид проєктивних методик. Особливості використання рисункових методик.

Тест словесної асоціації (Word Association Test) як індерективний прийом вивчення інтересів та установок особистості. Особливості формування стимульного матеріалу WAT, методика проведення тестування.

Метафоричні асоціативні карти (МАК) в сучасній психодіагностиці як метод дослідження глибинних прошарків психіки. Історія створення методики (Е. Раман, Дж. Шліхтер, М. Егетмейер). Пізнавальні можливості МАК.

Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях.

Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології

Дослідження американських соціологів 50-х років з використанням тестових проєктивних методик. Психологічні бар'єри, що виникають в процесі соціологічного опитування: бар'єр "позасвідомого", бар'єр "іраціональності", бар'єр "неприйнятності", бар'єр "самозвинувачення", бар'єр "ввічливості".

Основні варіанти використання проєктивних методик у соціології: відповіді за асоціацією (модифікація проєктивної методики WAT); завершення фраз (історій) та опис малюнків (фотографій); інтерпретаційні методики (аналіз відповідей респондентів про мотиви поведінки інших людей); процедура "концептуалізації" (аналіз пояснень респондентів щодо проведеної процедури опису, упорядкування, групування понять).

Проблеми широті респондентів та шляхи її діагностики. Чинники «ситуативної брехні»: «соціальна бажаність»; конформізмом особистості (ситуативний чи особистісна риса); негативізм респондентів (як особистісна риса або реакція на ситуацію опитування); регресія респондентів (ситуативна чи як притаманний респонденту механізм психологічного захисту). Основні стратегії діагностики широті респондентів. Досвід використання шкал брехні в соціологічних дослідженнях (шкали брехні з тестів Г. Айзенка, ММРІ, Тейлора). Шкала потреби у схваленні Д. Марлоу та Д. Крауна (МС) як метод діагностики неширих відповідей респондентів.

Методика незавершених речень (МНР). Історія застосування МНР у вітчизняній соціології. Дослідження 90-х років за допомогою МНР (аналіз змін в структурі повсякденних значень в соціальному просторі і часі). Дослідження проблем суб'єктивного сприйняття образу «культурна людина». Варіанти застосування МНР в соціологічних дослідженнях.

Малюнкові методики. Використання методів аналітичної психології в якісних соціологічних дослідженнях. Малюнкові методики як засіб підвищення ефективності фокусованих групових інтерв'ю (досягнення концентрації, «фокусування» діалогу між учасниками на певній темі; підвищення інтересу та «компетентності» респондентів; невимушеність бесіди; інформація про емоційне ставлення респондентів до проблеми; фіксація проєкцій респондентів; можливість самоінтерпретації малюнків).

Психосемантичні методи в соціології. Семантичний диференціал. Побудова суб'єктивного семантичного простору (СП) як основний метод прикладної психосемантики. Етапи процедури формування СП: виділення семантичних зв'язків об'єктів, що аналізуються; математична обробка висхідної матриці схожості з метою виділення універсумів; інтерпретація виділених факторів. Метод семантичного диференціалу (СД) Ч. Осгуда: специфічні особливості та пізнавальний потенціал.

Асоціативний тест (Word association test) як експериментальний метод для визначення несвідомих комплексів людини шляхом вивчення спонтанних психологічних реакцій і асоціацій. Історія застосування методу в психології. Вільний асоціативний експеримент; керований асоціативний експеримент; ланцюговий асоціативний експеримент; змішані види асоціативного експерименту. Асоціативний експеримент і метод семантичного диференціалу Ч. Осгуда.

Метафоричні асоціативні карти (МАК) в сучасній психодіагностиці як метод дослідження глибинних прошарків психіки. Історія створення методики (Е. Раман, Дж. Шліхтер, М. Егетмейер). Пізнавальні можливості МАК.

Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань.

Послідовність дій, необхідних для побудови якісної тестової методики: добір максимальної кількості індикаторів, що описують досліджуване явище; визначення шкали вимірювання для кожного індикатора; інтеграція індикаторів; стандартизація шкали на підставі пілотажного тестування групи респондентів; оцінка внутрішньої узгодженості методики; оптимізація методики (первинна та вторинна); оцінка надійності та валідності всіх модифікованих варіантів.

Основні принципи, на які необхідно зважати, обираючи / конструюючи тести для соціологічного дослідження. **Універсальність** як здатність методики вимірювати найсуттєвіші індикатори досліджуваного явища. **Інтегральність** як обґрунтоване зведення вимірювань різних характеристик досліджуваного явища до одного інтегрального показника.

Якісність як принцип, що передбачає «паспортизацію» методики статистичними показниками надійності й валідності. **Стандартизованість** як встановлення «норм» рівня вимірюваного параметру задля співвідношення даних, отриманих в кожному конкретному дослідженні з певними нормами. **«Чутливість»** як шкала інтегрального індексу, отриманого в результаті вимірювання. **Компактність** як такі обсяги методики, що дозволяють скористатися нею в масових опитуваннях. **Об'єктивність** як латентність мети вимірювання, що дозволяє уникнути спрямованої фальсифікації суб'єктом результатів тестування.

Переваги використання тестів в соціологічному дослідженні: можливість отримання кількісної оцінки на основі квантифікації якісних параметрів особистості; зручність математичної обробки; відносно оперативний спосіб оцінки великої кількості невідомих осіб; об'єктивність оцінок, що не залежать від суб'єктивних настанов дослідника; забезпечення порівняння інформації, отриманої різними дослідниками від різних респондентів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма/Заочна форма					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні	лаб.	інд.	СР
Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень						
Тема 1. Історія психодіагностики	16/10	2/-	4/-			10/10
Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів	16/10	2/-	4/-			10/10
Разом за розділом 1	32/20	4/-	8/-			20/20
Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод						
Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	16/12	2/2	4/-			10/10
Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	16/22	2/2	4/-			10/20
Разом за розділом 2	32/34	4/4	8/-			20/30
Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях						
Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	39/36	2/2	7/2			30/32
Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань	17/30	2/-	4/-			11/30
Разом за розділом 3	56/66	4/2	11/2			41/62
Усього годин	120/120	12/6	27/2			81/112

4. Теми семінарських та практичних занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин денна форма/заочна форма
1	Історія психодіагностики	4/-
2	Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів	4/-
3.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	4/-
4.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	4/-
5.	Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	7/2
6.	Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань	4/-
	Разом	27/2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин денна форма/заочна форма
1.	Історія психодіагностики ● робота з текстом електронного конспекту лекцій	10/10
2.	Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів ● робота з текстом електронного конспекту лекцій ● підготовка до тестової роботи	10/10
3.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників ● робота з основною та допоміжною літературою	10/10
5.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик ● робота з основною та допоміжною літературою	10/20
7.	Досвід та проблеми використання психодіагностичних методик в соціології ● робота з науковими публікаціями ● пошук нових наукових джерел	30/32
9.	Соціологічний тест: особливості та принципи створення ● робота з науковими публікаціями ● пошук нових наукових джерел	11/30
Разом		81/112

Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції					
	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень					
Тема 1. Історія психодіагностики	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	● відеоконференція ● конспект лекцій ● рекомендована література	● питання для самоперевірки	● запитання ● обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники їхньої діагностичної спроможності	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	● відеоконференція ● конспект лекцій ● рекомендована література	● питання для самоперевірки	● запитання; ● обговорення навчального матеріалу
Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод					
Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	● відеоконференція ● конспект лекцій ● рекомендована література	● питання для самоперевірки	● запитання; ● обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	● відеоконференція ● конспект лекцій ● рекомендована література	● питання для самоперевірки ● аналіз кейсів	● запитання; ● обговорення навчального матеріалу

Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях					
Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● відеоконференція ● конспект лекцій ● рекомендована література ● 	● питання для самоперевірки	● запитання; ● обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань	Інформаційна (тематична) Завершальна (підсумкова)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● відеоконференція ● конспект лекцій ● рекомендована література 	● питання для самоперевірки; ● аналіз кейсів	● запитання; ● обговорення навчального матеріалу

Семінари						
	Вид навчальної діяльності	Попередня підготовка	Виконання практичного завдання	Оцінювання	Рефлексія	Зворотній зв'язок
Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень						
Тема 1. Історія психодіагностики	Онлайн-діяльність	Опитування			Групове обговорення	● коментарі під час заняття від викладача
Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів	Діяльність в аудиторії	Опитування		<ul style="list-style-type: none"> ● виконання практичного завдання ● ділова гра 	<ul style="list-style-type: none"> ● групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання 	● коментарі під час заняття від викладача
Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод						
Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	Онлайн-діяльність	Опитування	● пошук відповідей на питання	<ul style="list-style-type: none"> ● усна відповідь; ● виконання практичного завдання 	Розробка нотаток до теми	● аналіз результатів самотестування
Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	Онлайн-діяльність	Опитування	● самотестування	<ul style="list-style-type: none"> ● усна відповідь; ● виконання практичного завдання 	Розробка нотаток до теми	● аналіз результатів самотестування
Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях						
Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	Онлайн-діяльність	Опитування	пошук відповідей на питання	<ul style="list-style-type: none"> ● усна відповідь; ● виконання практичного завдання 	розробка нотаток до лекцій	<ul style="list-style-type: none"> ● Тести для самоконтролю; ● оцінювання викладачем результатів групової співпраці
Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання для масових опитувань	Онлайн-діяльність	Опитування	<ul style="list-style-type: none"> ● пошук відповідей на питання; ● самотестування 	Контрольна робота		<ul style="list-style-type: none"> ● аналіз результатів самотестування ● підведення підсумків

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено

7. Методи навчання

Лекції, пояснення, бесіди, дискусії, діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання, групові консультації; коментарі під час заняття від викладача, робота з навчальною та науковою літературою.

8. Методи контролю

Письмовий іспит у формі відповіді на змістовні питання та виконання практичного завдання; контрольні роботи, виступи на семінарських заняттях.

Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольні роботи, передбачені навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3						
T 1	T 2	T 1	T 2	T 1	T 2					
-	10	-	10	5	5	30	-	60	40	100

Для допуску до підсумкового семестрового контролю потрібно набрати 30 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	Для чотирирівневої шкали оцінювання	Для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Контрольні роботи. Контрольна № 1 складається з тестових завдань, які спрямовані на діагностику знань студентів щодо загальних питань історії та сучасного стану психодіагностичної науки як галузі психології. Завдання роботи оцінюються в 1-2 бали. Контрольна робота № 2 є скороченим варіантом програми дипломного дослідження з розробкою модифікації проєктивної психологічної методики для досягнення цілей магістерської роботи.

Зразок завдань контрольної роботи №1

Про яку методику йдеться (1 бал):

Ця методика з набору питань для складання анамнезу перетворилася у високостандартизований особистісний питальник, за допомогою якого можна охарактеризувати 10 проявів людської індивідуальності:

1. EPQ
2. PEN
3. MMPI
4. Тест К. Леонгарда

Про який тип валідності йдеться (2 бали):

Тест повинен вимірювати саме те поняття, яке було сформульоване теоретично:

1. Змістовна валідність
2. Понятійна валідність
3. Критеріальна валідність

Основні вимоги до контрольної роботи № 2

Робота є підсумком вивчення курсу та передбачає аргументацію та включення до програми магістерського дослідження розробленого студентом модифікованого варіанту психологічної методики (наприклад, шкали брехні або проєктивної методики). Оцінюються такі моменти роботи (програми): в цілому відповідність запропонованої програми дослідження основним вимогам до таких документів; чіткість формулювання специфіки предмету дослідження, яка вимагає звернення до психологічних методик; якість запропонованої методики (відповідність вимогам до тестів, чіткість формулювань тощо). У випадках, коли фрагменти цієї роботи стануть складовими кваліфікаційної роботи студента, бажаним є проведення й аналіз результатів пілотажного дослідження.

Письмовий іспит. Екзаменаційне завдання містить два теоретичних питання (по 10 балів кожне) та творче завдання, пов'язане з майбутньою кваліфікаційною (магістерською) роботою (20 балів). Третє завдання формулюється за схемою контрольної роботи № 2, але варіант розробки психологічної методики не обирається студентом, а прописаний в екзаменаційному завданні. Максимальна оцінка за іспит – 40 балів.

Для допуску до підсумкового семестрового контролю потрібно набрати 30 балів.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Адаптація опитувальника часової перспективи особистості Ф. Зімбардо (ZTPІ). *Соціальна психологія*. 2012. № 1-2. С. 153-168.
2. Виноградов О. Г. Дослідження надійності комп'ютерного варіанту особистісного опитувальника 16PF. *Вісник Київського університету. Психологія*. Київ, 1997. Вип. 23. С. 49-57.
3. Дембіцький С. С. Соціологічний тест «Політичне крісло» для оцінки якостей та діяльності Президента України (за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 31 березня 2021 р.). *Вісник НАН України*. 2021. № 5. С. 72–80.
4. Злобіна О. Г. Тести в соціологічних дослідженнях. URL: <http://www.i-soc.com.ua/institute/zlobina.php>
5. Князев В., Мілютіна К., Дубашидзе Н., Рубель Н. Робоча книга корекційного психолога. Київ, 2019.
6. Лунегов В. Використання методики «Незавершені речення» в роботі практичного психолога щодо духовно-морального виховання ліцеїстів. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 1. С. 262–271. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_1_46 (дата звернення: 31.05.2024)
7. Ніколаєвська А. М. Використання проєктивних методик в соціологічних дослідженнях. *Вісник Харківського державного університету*. № 439'99. Матеріали III Харківських Міжнародних психологічних читань. Част. 4, 5. С. 303-305.
8. Ніколаєвська А. М. Становлення методів соціологічного вимірювання моральних феноменів в контексті інституціоналізації соціології моралі. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць*. Харків : Видавничий центр ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007.
9. Паніна Н. Вимірювання в соціології та принципи застосування тестів у масових опитуваннях. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 1998. № 1-2. С. 53-68.
10. Поліщук С. Методичний довідник з психодіагностики. Київ : Університетська книга, 2019. 442 с.

11. Скар О. Досвід використання проективної методики незавершених речень для вивчення громадянської та національної самоідентифікації молоді. *Простір арт-терапії*, 1(21), 2017. С.75–95. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708612/1/Sknar-nez-rech.pdf> (дата звернення: 31.05.2024)
12. Шамдян К. Проективні методи дослідження особистості: підручник / Каріна Шамдян, Марина Кліманська. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 466 с.
13. Oppenheim A. N. Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement / New Edition. Pinter Publishers London and New York, 1992.
14. Watson, R.I. The Sentence Completion Method. In: Wolman, B.B. (eds) *Clinical Diagnosis of Mental Disorders*. 1978. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4684-2490-4_8. P. 255-279

Допоміжна література

1. Блінов О. А. Метафоричні асоціативні карти як сучасний метод психологічної хірургії. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : зб. наук. пр. Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. Вип. 4 (29). С. 6–11.
2. Галян І. М. Психодіагностика. Навчальний посібник. Видання 2-е, стереотипне. Київ : Академвидав, 2011. 464 с.
3. Домнич Т. Що треба знати про психологічний захист. *Практична психологія та соціальна робота*. 1998. № 1. С. 35-36.
4. Кармалюк С. П., Сенчонок Ю. О. Вплив самооцінки особистості на вибір професії та адаптацію до навчання у закладах вищої освіти. *Практична психологія і соціальна робота*. 2021. Вип. 2 (54). С. 75-91.
5. Кононенко О. І. Специфіка сучасних психологічних методів та організації дослідження перфекціонізму особистості. *Психологія та соціальна робота*. 2020. Вип. 1 (51). С. 127-138.
6. Максименко С. Д., Кокун О.М., Тополов Є.В. Модифікація методики дослідження агресивності людини «Тест руки» (HandTest). *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 2. С. 16-22.
7. Морозов О. М. Психологія особистості: оперативна аудіовізуальна діагностика : навч. посіб. Київ, 2019. 328 с.
8. Мошенська Л. Психологічні захисти і несвідоме. *Практична психологія та соціальна робота*. 1998. № 5. С.11-13.
9. Психодіагностика. Психологічний практикум : навч. посіб. / Баклицька О. П., Баклицький І. О., Сірко Р. І., Слободяник В. І. – Львів : Сполом, 2015. – 464 с. : // <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/17579>
10. Роршах Г. Психодіагностика: Методика і результати діагностичного експерименту з дослідження сприйняття. Видавництво: Когито-Центр, Серія: психологія, 2019. 336 с.
11. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика : навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 246 с.
12. Шимко В. Метод незакінчених речень в міждисциплінарному дослідженні соціально-демографічних та лінгвокультурних особливостей засуджених за колабораційну діяльність. *Psycholinguistics*, 34 (1), 2023. С. 173–203. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4787750 (дата звернення: 31.05.2024).
13. Юзва Л. Застосування рефлексивних методик у емпіричних соціологічних дослідженнях освіти. Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні. 2017. С. 190–193.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

- Інститут соціальної та політичної психології АПН України: <http://ispp.org.ua/>
- Інститут соціології НАН України (Київ): <http://i-soc.com.ua/>

- Інститут демографії і соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України:
<http://www.idss.org.ua>
- Журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»: <http://i-soc.com.ua/ua/edition/journal/>
- Український соціум. Науковий журнал (Київ): <http://www.ukr-socium.org.ua>
- Київський міжнародний інститут соціології (КМІС): <http://www.kiis.com.ua>
- Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка:
<http://www.uisr.org.ua/monitoring>
- «Критика» (часопис). Міжнародний огляд книжок та ідей: <https://krytyka.com/ua>
- Журнал соціальної критики «Спільне»: <http://commons.com.ua>